

Tandläkarens grundutbildning

TANDLÄKARFÖRBUNDET ANSER

- Att tandläkarutbildningen ska vara av högsta internationella kvalitet för att motsvara kraven på dagens och morgondagens tandläkare.
- Att en helhetssyn på såväl patient som själva tandvårdsverksamheten måste tydliggöras i tandläkarutbildningen.
- Att etik, patientsäkerhet samt ett reflektivt förhållningssätt ska tydliggöras i tandläkarutbildningen.
- Att utbildningsinnehållet ska vara baserat på aktuell forskning och moderna metoder.
- Att utbildningen ger möjlighet till tidig forskningskontakt, till kunskaper i forskningsetik och ger grundläggande förutsättningar för studentens framtida forsknings- och utvecklingsarbete.
- Att den kliniska träningen bör förläggas på ett sådant sätt att den ger studenterna erfarenhet av hela ålders- och behandlingspanoramat.
- Att den kliniska färdighetsträningen under utbildningen sker med god kvalitet och tillräcklig handledarkompetens i en klinisk miljö med goda arbetsförhållanden.
- Att studenterna under utbildningen ska få kunskaper i behandlingsutvärdering.
- Att utbildningen kännetecknas av ett hälsobefrämjande synsätt.
- Att det finns undervisningsmoment i utbildningen som tränar studenten inför sin framtida ledarskapsroll.
- Att utvärdering av tandläkarutbildningen ska genomföras, redovisas öppet och utföras i samverkan med studenter och professionens företrädare. För att garantera utbildningens kvalitet måste utbildningen stå under ständig utveckling och utvärdering.
- Att återväxten av kvalificerad lärar- och forskarpersonal vid lärosätena säkerställs.
- Att de olika lärosätena aktivt ska verka för goda kontakter med det omgivande samhället, professionens företrädare, näringsliv, myndigheter allmänhet och andra intressenter.

BAKGRUND

Utbildningen till tandläkare omfattar tio terminers heltidsstudier (300 högskolepoäng) och ges i Umeå, Stockholm, Göteborg och Malmö. Universitetskanslersämbetet redovisar att examensfrekvensen är relativt hög för tandläkarutbildningen jämfört med andra utbildningar som ger yrkesexamen. Drygt 80 % av de som påbörjar tandläkarutbildningen tar examen. År 2019 antogs ca 450 studenter till landets tandläkarutbildningar. I grova drag utfärdas årligen ca 400 tandläkarlegitimationer i Sverige. En stor andel av dessa utfärdas till utlandsutbildade tandläkare. År 2018 utfärdades 31 % av legitimationerna till utlandsutbildade tandläkare.

Tandläkarutbildningen är en utbildning som följs av höga krav på yrkesskicklighet omedelbart efter examen. Tandläkaren bär sitt legitimationsansvar från första dagen i yrkeslivet och det är viktigt för såväl den enskilde tandläkaren som ur ett patientsäkerhetsperspektiv att utbildningen håller en sådan kvalitet att den nyblivne tandläkaren känner trygghet i sin yrkesroll redan från första dagen.

Utbildningens regelverk

Mål och genomförande av tandläkarutbildningen regleras av utbildningsplaner och kursplaner vid respektive utbildning. Dessa följer högskolelagen (SFS 1992:1434) och högskoleförordningen (HSF 1993:100). De mål som utbildningen ska uppfylla finns beskrivet i högskoleförordningen.¹

Tandläkarutbildningen internationellt

Innehållet i och längden på de europeiska tandläkarutbildningarna varierar. Längden på tandläkarutbildningarna inom EU är mellan fem och sex år.

ANTAGNING

Det finns olika vägar in på tandläkarutbildningen: via gymnasiebetyg (med och utan komplettering), högskoleprov, folkhögskolebetyg samt alternativt urval. Samtliga urvalsgrupper finns dock inte vid alla lärosäten. Sveriges Tandläkarförbund anser att det är viktigt att de modeller som tillämpas vid antagning är kvalitetssäkrade och kontinuerligt utvärderas. Sveriges Tandläkarförbund anser att utbildningen bör vara dimensionerad så att den utbildar studenter i paritet med vårdbehov och efterfrågan i Sverige. Lärosätena bör inte ta in fler studenter än att de antagna kan garanteras utbildning av högsta kvalitet. Med tanke på att tandläkarens sociala kompetens i kontakt med sina patienter har stor betydelse för om behandlingen lyckas, både under utbildningen och i arbetslivet, är det av största vikt för patientsäkerheten att studenterna är medvetna om lämplig attityd och passande förhållningssätt i yrket.

KONTAKT MED PROFESSIONENS FÖRETRÄDARE OCH STUDENTER

I 1 kap. högskolelagen (1996:1 392) anges att högskolorna ska ”samverka med det omgivande samhället och informera om sin verksamhet”. Sveriges Tandläkarförbund anser att det är av stor vikt att högskolorna är en integrerad del av det omgivande samhället och har täta kontakter med professionens företrädare, näringslivet, myndigheter, allmänhet och andra intressenter. Om denna samverkan fungerar ger det högskolorna en möjlighet att föra ut sin kunskap i det omgivande samhället samtidigt som högskolan kan få influenser och ta till sig information utifrån.

Att tandläkarhögskolorna samverkar med studenterna såväl som professionens företrädare i utbildningsplanering och utvärdering är nödvändigt för kvalitetsutvecklingen av tandläkarutbildningen. Studenterna ska uppmuntras att medverka i utvecklingen av grundutbildningen och de ska känna sig trygga när de framför sina synpunkter. De kursutvärderingar som studenterna genomför bör synliggöras både för att varje utbildningsmoment ska utvärderas och för att jämförelser ska kunna göras mellan de olika tandläkarutbildningarna.

---

¹ Se avsnittet ”Tandläkarexamen” i Högskoleförordningen (HSF 1993:100), https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svenskforfattningssamling/hogskoleforordning1993100_sfs-1993-100.

ORGANISATION OCH RESURSER

Pedagogiska modeller

Högskolorna har stor frihet att utforma det pedagogiska arbetet och på vilket vis de väljer att uppfylla utbildningsmålen i högskoleförordningen. Sveriges Tandläkarförbund anser att det precis som i dag ska finnas en viss flexibilitet hos de enskilda högskolorna att välja hur de vill arbeta för att uppfylla högskoleförordningens målformuleringar. Sveriges Tandläkarförbund vill dock poängtera vikten av att kontinuerligt utvärdera valda pedagogiska modeller. Upplägget måste dock tillåta att studenten har möjlighet att på ett rimligt sätt byta studieort under utbildningen.

Det är en lång process att utvecklas till tandläkare. Teamarbete och förmåga till reflektion och förmåga att fatta självständiga beslut är några av nycklarna till en framgångsrik tandläkarkarriär. Därför menar Sveriges Tandläkarförbund att oavsett vilken pedagogisk modell som studenterna utbildas efter är det av största vikt att de får lära sig att fatta beslut och agera självständigt samtidigt som de lär sig att samverka med andra yrkesgrupper.

Lärare

Lärare och forskare med både hög vetenskaplig, pedagogisk och klinisk kompetens är en förutsättning för att högskolorna ska kunna utbilda professionella tandläkare. De fyra lärosätena rapporterar att lärarkåren på tandläkarutbildningen har en hög medelålder och att stora pensionsavgångar är att vänta de närmaste åren, samtidigt som återväxten av lärare/forskare är låg. Det är viktigt att det skapas förutsättningar till rekrytering av nya lärare och personal med forskningsambition. Det är också önskvärt att lärarkåren har en någorlunda jämn könsfördelning. Det är en tillgång att studenterna får både manliga och kvinnliga förebilder på alla nivåer inom lärar- och forskarvärlden.

KLINISK FÄRDIGHETSTRÄNING

Genom den kliniska färdighetsträningen ger tandläkarutbildningen de grundläggande kunskaperna för tandläkaryrket. Den kliniska färdigheten tränas sedan upp under de första yrkesverksamma åren. Det är därför av stor betydelse för den nyutexaminerade tandläkaren både att få en bra grund lagd på lärosätet samt ett gott stöd av erfarna kollegor och annan personal under sin första tid i yrkeslivet.

PRAKTIK UNDER UTBILDNINGEN

Verksamhetsförlagd utbildning (VFU) är ett viktigt komplement till studentkliniken när det gäller en students mognad och utveckling av sin professionella identitet. VFU ger studenten möjlighet att omvandla både teoretiska och praktiska kunskaper i en vårdssituation där det dessutom finns möjlighet att arbeta med ett större patientunderlag än studentklinikens. VFU ger studenten möjlighet att träna inför den framtida ledarrollen i teamet och ger studenten kliniska förebilder.

För att förstärka effekterna av VFU bör alla studenter erbjudas att ingå i ett mentorprogram. En regelbunden kontakt med en yrkesverksam tandläkare utanför skolan skulle stärka studenternas professionella identitet samt hjälpa dem att reflektera över sina utvecklingsområden.

Den VFU som i dag ingår i tandläkarutbildningen är framförallt förlagd till Folk tandvården. Sveriges Tandläkarförbund menar att VFU ska kunna erbjudas såväl inom privat såväl som offentlig sektor. Sveriges Tandläkarförbund menar också att det är angeläget att studenterna under utbildningen får

erfarenhet av hela allmäntandvårds- och ålderspanoramat vilket inte alla gånger är möjligt att erbjuda på en studentklinik.

Sveriges Tandläkarförbund ser det därför som önskvärt att undersöka förutsättningarna för alla tandläkarstuderande att beredas möjlighet till VFU. Sveriges Tandläkarförbund anser att det är positivt om tandläkarstudenterna ges möjlighet att träffa patienter tidigt i utbildningen. Det hjälper studenten att utveckla sin yrkesidentitet och att förhålla sig till sin professionella utveckling. Dessutom ger det studenten en ram att applicera den teoretiska utbildningen på.

ENSKILDA UTBILDNINGSMOMENT

Samhällsutvecklingen, men även utvecklingen inom forskningen, gör att tandläkarprofessionen är i ständig förändring. Utvecklingen inom forskningen gör att vårdpanoramat förändras, och med det även förutsättningarna för tandläkarnas arbete. För att studenterna ska stå rustade för det ansvar det innebär att inneha legitimation måste tandläkarutbildningen förändras i takt med omgivande samhälle. I förlängningen innebär det kontinuerlig översyn av befintliga utbildningsmoment. Sveriges Tandläkarförbund vill även betona att när tandläkarutbildningens innehåll diskuteras bör man inte enbart koncentrera sig på vilka moment man vill lägga till utan också undersöka vilka befintliga utbildningsmoment som kan tas bort. Innan nya undervisningsmoment införs är det viktigt att försäkra sig om att den ämnesrelaterade undervisningen i de odontologiska kärnämnen inte blir åsidosatt.

Interprofessionella undervisningsmoment

Utbildningen ska enligt högskoleförordningen ge studenterna en fördjupad förmåga för framtida arbete i tandvårdsteam. Tandläkaren ska leda arbetet i tandvårdsteamet och ska alltså ges möjlighet att införliva den kunskapen redan under grundutbildningen. Genom att stärka de interprofessionella undervisningsmomenten tränas tandläkaren i samarbete med tandhygienist, tandtekniker och tandsköterska. På de lärosäten där tandhygienist- och tandteknikerutbildning finns bör det vara möjligt att utöka samarbetet mellan de utbildningarna och tandläkarutbildningen. Med en nationell kursplan för utbildningen till tandsköterska bör det vara möjligt att utöka kontaktytorna även med denna yrkesgrupp. Att arbeta med assistans av tandsköterskor bör vara en självklar del av tandläkarutbildningen. I vissa delar kan tandläkarstudenterna också helt eller delvis ha gemensam undervisning med tandhygienister och tandtekniker. Gemensam undervisning kan vara aktuell i samhällsodontologiska frågor, kliniskt samarbete, gruppdynamik och konflikthantering. Det kan även finnas specifika delar som kan integreras mellan tandläkar- och tandteknikerutbildningen.

Sveriges Tandläkarförbund anser att det är viktigt att studenterna får en teoretisk grund att stå på vad gäller kunskapen om ledarskap, teamtandvård och den arbetsledande rollen och att detta kompletteras under verksamhetsförlagd praktik.

Preklinisk och klinisk medicin

Tandläkarens kontakt med andra yrkesgrupper inom vården, t ex läkare, bedöms komma att öka framöver. Det är viktigt att tandläkare har tillräcklig kunskap även inom medicinska ämnen för att detta ska fungera på ett patientsäkert sätt. Förbättrade kontakter innebär även att tandvården får en möjlighet att förmedla odontologiska kunskaper, vilka till viss del saknas inom sjukvården. Ytterligare ett skäl till att stärka denna del av utbildningen är att nylegitimerade tandläkare behöver bli bättre på att möta det vårdbehov en allt äldre befolkning har.

Klinikadministration

Sveriges Tandläkarförbund anser att svenska tandläkarstudenter bör ha större kännedom om verksamhetsstyrning, klinikadministration och hälsoekonomiska frågor. Studenterna ska under utbildningen få tillräckliga kunskaper inom området så att de efter utbildningen kan arbeta självständigt i såväl offentlig som privat regi.

Beteendevetenskap och etik

Att vara tandläkare ställer stora krav på både ledarskap och patientbemötande och det är viktigt att den nyexaminerade tandläkaren känner trygghet i patientmötet. För att kunna leva upp till dessa roller krävs att studenten under utbildningen övas i etisk reflektion och får kännedom om olika områden inom det beteendevetenskapliga fältet. Utöver etik rör det sig om ämnen som psykologi, ledarskap och grupprocesser. Vidare är det viktigt att studenten lär sig reflektera över sina utvecklingsområden, mogna som människa, ha ett empatiskt förhållningssätt och inse att de i yrkeslivet är en del av ett sammanhang där det krävs att helheten fungerar för att vården ska fungera optimalt.

Mot bakgrund av den ökade rörligheten i omvärlden är det av stor vikt att studenterna får lära sig att bemöta och behandla patienter oavsett etnisk eller kulturell bakgrund. Studenterna bör uppmuntras att skaffa sig en internationell erfarenhet under utbildningen genom att delta i de utbytesprogram som finns.

Sambandet mellan allmän hälsa och munhälsa

Tandläkaren bör under sin grundutbildning få kunskap om ett bredare spektrum av diagnoser samt kunskap om hur oral hälsa samspelar med den övriga kroppen. Tandläkaren bör också ha god kunskap hur allmänsjukdomar avspeglas i munhålan och hur dentala sjukdomar kan påverka patientens medicinska status i hälsa och vid sjukdom.

Forskningsanknytning

Den odontologiska forskningens resultat omsätts i grundutbildningen samtidigt som utbildningen är ett tillfälle att skapa intresse för forskningen. Utbildning och forskning är två områden som är och ska vara intimt sammanflätade. En tidig forskningskontakt stärker studenternas vetenskapliga förhållningssätt och underlättar kravet på att under hela det yrkesverksamma livet ta till sig nya forskningsrön. Utvecklingen inom odontologin går snabbt och det är viktigt att nya rön från forskarvärlden befruktas utbildningen och omsätts i klinisk verksamhet och därmed snabbare kommer patienterna till godo. Dessutom innebär en tidig kontakt med forskning och vetenskapligt tänkande att studentens reflektiva förhållningssätt ökar.

Sveriges odontologiska forskare har en hög medelålder samtidigt som få unga lockas till forskningen. En fruktbar relation mellan grundutbildning och forskning kan hjälpa till att i framtiden locka fler unga till forskningen. Den forskarutbildning studenterna får under utbildningen bör innehålla klinisk behandlingsutvärdering och forskningsetik.

UTBILDNINGENS LÄNGD

En patientsäker vård kräver en anpassning av grundutbildningen till dagens och morgondagens utmaningar inom tandvården. Om nya utbildningsmoment måste införas kan en förlängning av utbildningen behöva ske. Det är dock viktigt att först genomlysas redan befintliga utbildningsmoment

för att se om det finns delar som bör lyftas bort ur utbildningen. Om nya moment tillförs tandläkarutbildningen är det viktigt att färdighetsträningen inte blir lidande.

HANDLEDNING

Sveriges Tandläkarförbund menar att handledning vid första anställningen inte har som syfte att ersätta utebliven grundutbildning. När legitimation erhålls ska tillräckliga kunskaper föreligga så att tandläkaren ifråga kan arbeta självständigt utan omfattande handledarinsats. Handledningen ska syfta till att stödja och att sätta in medarbetaren i organisationen och dess struktur.

EN TANDVÅRD I VÄRLDSKLASS

För att leva upp till en tandvård i världsklass talar mycket för att det finns välgrundade motiv att förlänga tandläkarutbildningen i Sverige. Sveriges Tandläkarförbundet arbetar för att fortsatt behålla en internationellt konkurrenskraftig utbildning av högsta kvalitet som motsvarar dagens och morgondagens vårdbehov. STF föreslår en översyn av hela den nuvarande utbildningens alla delmoment och en utredning om behovet av en utökad studieplan inför framtidens krav på en bredare yrkeskompetens. Det är viktigt att nya utbildningsmoment inte beskär den kliniska färdighetsträningen vilket ses som en risk om utbildningen begränsas till 5 år.

Beslut taget: 2011-04-12

Senast reviderad: 2020-06-10